

ÇAĞDAŞ NOGAY ÖYKÜSÜ

Derleyen: Murat Kâmil Sütbaşı

HECE

seçki

M. Kâmil Sütbaş: 1962, Ankara Őereflikoçhisar Akin köyü doğumlu olan Sütbaş, Nogay Türklerindedir. 1985 Hava Harp Okulu, 1992 Hava Harp Akademisi mezunudur. 28 yıl Hava Kuvvetlerinde çalışmış, 1999-2002 yılları arasında Belçika'da NATO Karargâhı'nda görev yapmıştır. 2013 yılında Kurmay Albay rütbesindeyken emekli olmuştur. İngilizce ve Fransızca bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır. Hâlen Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisidir. 2015 yılında "Son Yaz" adlı çeviri kitabı yayımlanmıştır.

ÇAĞDAŞ NOGAY ÖYKÜSÜ

Derleyen:

Murat Kâmil Sütbaşı

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 426
Seçki

Birinci Basım: Nisan 2017
©Hece Yayınları

Kapak Tasarımı: SARAKUSTA
www.sarakusta.com.tr
Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Baskı: Dumat Ofset
T: (0312) 278 82 00

ISBN: 978-605-9556-28-6

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak Nu: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara
Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara
T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr
www.hece.com.tr

İÇİNDEKİLER

Önsöz / 7

Fazıl Apasoviç Abdülcelilov

Asantay / 11

İsa Kapayev

İhtiyar Amet / 125

İsa Kapayev

Acıyınız Yaşlı Aktuyak'a / 143

Magomet Kocayev

Mutluluk / 151

Magomet Kocayev

Buzda / 155

ÖNSÖZ

Nogay Türkçesi Türk dillerinin Kıpçak grubuna girmekte ve bu grupta Nogayca, Kazak ve Karakalpak dilleri ile Nogay-Kıpçak bölümünü oluşturmaktadır.

Nogay milletinin doğuşu ve kuruluşu çok uzun zamana yayılmıştır. Altın Orda'nın gücünü kaybedip dağılmaya başlamasından sonra Mangıtyurt, Nogay Orda, Kazan ve Astrahan hanlıkları kurulmuştur. Nogay Orda feodal bir hükümet olup 14. yy. sonunda ve 15. yy. başında Edige Mirza'nın ve onun oğlu Nuradin Mirza'nın zamanında kurulmuştur.

Nogay halkının zengin sözlü edebiyatı öteden beri bilinmektedir. Nogayların sözlü edebiyatının en önemlisi "Edige" destanıdır. 14. ve 15. yüzyıldan itibaren Nogay şairleri Şal Kiyiz Tilenşi Ulı, Hasan Kaygılı, Dosmambet Azavlı 16. yy.'da, Kazı Tuvgan Süyiniş Ulı 17. yy.'da, önemli eserler bırakmışlardır. Onların Yunus Emre'yi, Pir Sultan Abdal'ı andıran özlü şiirleri hâlen Nogay müzisyenler tarafından bestelenip söylenmektedir. Nogay edebiyatında destanlar, masallar ve yırlar önemli bir yer tutmaktadır.

19. yy. sonu 20. yy. başında Nogayların edebi faaliyetleri Astrahan'da yoğunlaşmıştır. SSCB döneminde Karaçay Çerkes otonom vilayetinde sürdürülmüştür. Çağdaş Nogay edebiyatı 1930'lu yıllardan itibaren tarihi zenginliklerinden beslenerek tekrar canlanmıştır.

Elinizdeki bu kitapta Çağdaş Nogay Edebiyatı'nın öncülerinden olan Fazıl Abdülcililov'un "Asantay" adlı uzun hikâyesi ve günümüz yazarlarından İsa Kapayev ile Moga-met Kocayev'in ikişer kısa hikâyesi yer almaktadır.

1957 yılında yazılan ve Rusçaya da çevrilen "Asantay" hikâyesinde yazar F. Abdülcililov, Nogay halkının İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yoksulluk günlerini anlatmaktadır. Yazar ile aynı dönemde yaşamış ve onun gibi çok önemli eserler bırakmış diğer bir yazar Suyun Kapayev, Asantay adlı hikâye için şunları yazmıştır: "Fazıl Abdülcililov'un "Asantay," "Katı Agın," Bes Kamşısı Bereket" adlı kitapları, bizim halkımızın severek okuduğu eserlerdir. Bu kitaplarda biz, cesurluk ile korkaklığın, doğruluk ile yalancılığın, üşengeçlik ile ataklığın birbiri ile mücadelesini görürüz. Yazar dürüstlüğü ilke edinip okuyucusuna daima doğru ve dürüst olmasını öğütler, kötülüklerden sakınmasını tavsiye eder."

1980'li yıllarda edebiyat dünyasına giren İsa Kapayev, Nogay Türklerinin hayat tarzını, tarihini çok iyi bilen, eserlerinde insan doğa ilişkisini, edep ve ahlak gibi konuları işleyen bir yazardır. Onun 1976 yılında yayımladığı "Kart Amet" adlı hikâyesinde şehir hayatı içerisinde bocalayan ve kendi kültüründen uzaklaşmaya başlayan bir genç kız ile ihtiyar babasının ilişkisi anlatılmaktadır. Yine aynı yıl yayımlanan "Acıyınız Yaşlı Aktuyaka" adlı hikâyede ise, yaşlanmış ve işe yaramayan bir zavallı atın, ondan yıllarca istifade eden insanlar tarafından nasıl yalnız bırakıldığı ve kaderine terk edildiği tasvir edilmektedir.

Son olarak Mogamet Kocayev'in 2008 yılında basılmış "Taza Tanlar" adlı şiir kitabında yer alan "Kuvaniş" ve "Buzda" adlı iki kısa hikâyede, çocukluk anıları ve çocukların sevgileri, üzüntüleri yer almaktadır.

Geçmiş tarihi gibi çağdaş Nogay edebiyatı da şiirleri, hikâyeleri, romanları ve piyesleri ile hayli zengindir. Söz konusu zenginliğe ulaşmamızdaki her türlü zorluklara rağmen arayıp bulduğumuz kısıtlı kaynaklardan önce Kiril alfabesinden Latin alfabesine ve sonrasında günümüz Türkçesi'ne çevirerek bu değerli kaynaklardan bir kısmını siz edebiyat okuyucularına sunmayı arzuladık.

Eserin yayımlanmasındaki öncülük ve çabaları dolayısıyla Hece Yayınları ve çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim. Nogay edebiyatından yeni çeviri çalışmalarının artması dileklerimle...

Murat Kâmil Sütbaş
21 Mart 2016-Ankara

Fazıl Apasoviç Abdülcelilov*

ASANTAY

Birinci Bölüm

Bir gün Mecit, İbrahim Kazanlı'nın bakkalına gitti. Ondan borç olarak bir kürenke¹ tuz istedi. Ama İbrahim Kazanlı vermedi. Bakkal bağırarak:

– Daha önceki borcundan on beş kapığı² getir, o zaman veririm, dedi.

Mecit, ayaklarını ağır ağır basarak, kamburunu daha da çok çıkartarak, etrafındaki şeylere dikkat etmeden evine döndü. İnce yanaklı, uzun boylu ihtiyarı ağır düşünceler sarmıştı. Mavi rengini çoktan beri soldurmuş azıcık bakan gözleri, dumanlı uzaklıklar gibi bulanıktı. Buruşukluklarla

¹ Kürenke: Ağırlık ölçüsü birimi.

² Kapık: Para birimi.

çizilmiş, keskin hatlı yorgun yüzüne tamamen gücünü kuvvetini yitirmişliğin hali inmişti.

Mecit, birçok zorluk içinde yaşıyordu. Böyle insanlar: “Var olan bütün zenginliği, bir avucuna sığar.” diye tarif edilebilirdi. Onun tek varlığı etrafında bahçe duvarı olmayan, içini yabancı otlar basmış bir avlusu olan, yıkıldı yıkılacak gibi duran bir eski evdi. Ailesine gelince, ömrü boyunca hasta gezen bir hanımı, daha çocuk olan oğlu Asantay ve kendisi. Yaşamak zorundaydılar. Yemek yemeleri ve de giyinmeleri gerekiyordu. Ama nasıl yaşayacaklardı? Çalışarak, köydeki zenginlerden bir şeyler kazanırım diye güvenebileceği bir durum da yoktu. Onun sözünü etmediğimiz zamanlardaki, yani gençlik yıllarındaki gücü, kuvveti de yoktu. Bu sebepten Mecit’in ailesi, onun zaman zaman gündeliğe gittiği parayla “bir eli görse diğeri görmez” dendiği gibi, ne de olsa şöyle böyle yaşıyorlardı. Bu sene Mecit, tam Ramazan ayının öncesinde İshak Molla’nın evinin etrafına bir hendek kazmış bir pud³ buğday almıştı. Ayrıca o, bunun öncesinde, Bayşora’ya bir oda inşa edip eve iki on dört akça⁴ getirmişti.

Dar sokaktan, bütün yıl boyunca kurumadan bataklık gibi olmuş, tamamen kokuşmuş hayvan gübrelerinin biriktirildiği yeri dolanarak gelen Mecit, birden siyah doru atına binerek bir yerlere giden Boranbay’ın damadı Aziz ile karşılaştı. İhtiyar ile karşı karşıya gelen Aziz, atının dizginini çekti ve durdu.

– Selamün aleyküm Mecit, dedi Aziz.

Mecit derin düşüncelere dalıp giden başını yavaşça kaldırdı ve “Aleyküm selam,” diye cevap verdi.

– İyi misiniz?

³ Pud: Ölçü birimi, 1 pud 16 kilo.

⁴ Akça: Eski bir para birimi.

– İyiyim, Allah’a şükür, dedi Mecit, fakat içinden: “Benim günüme düşesin!” diye düşündü. Hayatın nasıl? diye soruya devam etti Aziz.

– “Ya Allah, sen ver,” diye yaşıyoruz. Aziz gülüşünü bıyıklarının altına saklayarak, “Veriyor mu öyleyse?” diye sordu.

– Verdiği günlerden ziyade vermediği günler daha çok, dedi Mecit ve başını sallamaya devam ederek iç çekti.

İhtiyarın cevabı, ağanın damadının hoşuna gitmedi. Dolayısıyla o sözünü çeşitlendirdi.

– Oğlun boş mu Mecit? diye sordu.

O dakika fakirlik ile ömrünü geçirmekte olan Mecit heyecanlandı, yüreği güp güp çarptı, düşüncesine bir güven geldi.

– Boş Aziz, boş, dedi aceleyle.

– O zaman sen onu bana bir gönder. Bir iş bulunur, dedi Aziz, tombul kısa parmakları ile dudaklarının üstünde çerçevenip duran küçük bıyıklarını burdu ve ardından ilave etti:

– Gönder Mecit, incitmem.

Mecit’in ihtiyar yüreği daha da çok çırpındı, gözleri gülmüseddi, yüzü de az çok aydınlandı.

– İyi, Aziz, gönderirim. Göndermeden durur muyum? Gönderirim.

– Öyleyse anlaştık mı?

– Anlaştık, Aziz anlaştık, Allah razı olsun.

– İyi öyleyse, yarın sabah erkenden gelsin.

Bunu söyleyen Aziz, atının dizginlerini çekti, ökçeleri ile atın kaburgalarını dürttü ve at silkinip koştu. Atın ayaklarının altından çıkan bulanık toz, ihtiyarın gözünü kapladı, damağına doldu ve onu öksürttü. Toz yatıştığında Aziz yoktu. “Ne kadar para vereceğini sormak gerekliydi,” diye

düşündü Mecit, sağ elinin ayası ile ağzını silmeye devam etti. Bu düşünce onu az çok kaygılandırdı ama gökten inmiş gibi aniden gelen bu iyiliğe sevinip evine döndü.

Asantay kürek kemikleri çıkıp duran yorgun sırtını güneşin ışıklarına vermiş evin girişinde oturuyordu. Evde ketenden dikilmiş, dar mı dar, kısa mı kısa pantolon giymiş Asantay, tıpkı dilencilerin çocuğuna benzemişti. Babasından ona devredilen, yaz kış başından çıkarmadan giydiği, tepesi delik deri şapka da onun yanında toza bulanmış yerde yatıyordu. Asantay'ın yanında, hiç ayrılmadan yaşadığı, en yakın arkadaşı Aytek de oturuyordu. Birisi duyuverir diye sakınarak fısıltıyla bir şeyler hakkında konuşmaktaydılar. Mecit'in yakınlarına geldiğini görüp sustular ve dünyanın ağır mevzularından uzak kalmış yüzleriyle, tertemiz gözlerini ihtiyara doğru çevirdiler.

Mecit çocukların yanında biraz durdu. Sonra oğluna:

– “Asantay buraya gel!” dedi ve eve girdi. Asantay şapkasını alarak iyice uzayıp gitmiş saçlarına bastırdı ve kalkmak istemiyormuş gibi bir eda ile yavaşça yerinden kalktı.

– Sen gitmeden bekle, Aytek olur mu? dedi arkadaşına. Ben şimdi gelirim, tamam mı?

– Tamam.

Asantay babasının ardından eve girdi. Biraz zaman geçince Aytek de ayağa kalktı ve kapıya yakın bir yere oturdu. Ne olup bittiğini bilmek istiyor; bu merak onun ömrünü bitiriyordu. Kulağını, ev içine doğrultup gözlerini kısıp geniş alnını kırıştırdı ama bir şey de anlamıyordu. Sonunda anlamayınca, Aytek ayağa kalktı, ümidini yitirip elini silkti ve omuzlarını kaşıyarak daha önceki oturduğu yere geri geldi.

Biraz sonra kapı uzunca gıcırdadı. Evden Asantay çıktı. Aytek hemencecik arkadaşına atıldı. Aytek ağzını açtı açmadı derken kapı tekrar gıcırdayarak açıldı ve dışarıda Mecit

göründü. O da acele etmeksizin kapıyı kendisine doğru çekip kapattı. Sonra çocukların olduğu tarafa yöneldi, bir şeyler söylemek isteyen bir insan gibi, onlara sessizce baktı ama bir şey de söylemeden üzüntülü bir halde başını salladı ve yalpalaya yalpalaya sokak tarafına yönelip yol almaya başladı.

Aytek'in yüreği kuduruyordu, neler olduğunu bir öğrenseydi! Arkadaşının gönlünün kırık olduğunu sezdiği için biraz ses çıkarmadan durdu. Ardından, Asantay'ın belini bir eli ile kucakladı ve üzüldüğünü belli ederek: "Baban ne söyledi, Asantay?" diye sordu.

Asantay cevap vermedi. Gitmekte olan babasının ardından bakmaya devam ediyordu. Çocuğun yüzü kaygılıydı. Ona, babasının gençliğini, uzak, geri dönülmeyen yerlere, kendisi ile beraber alıp götürüyormuş gibi geldi. Aytek, arkadaşının gözlerindeki bakışın, suratındaki ifadenin, bütün görünüşünün, aniden çocuklarda olmayan sert bir görüntüye büründüğünü gördü. Asantay, sonbaharda yapraklarını dökerek çırılçıplak kalmış, siyah budakları eğilmiş, gelecek soğukları bekleyip rüzgâr altında bükülüp duran yalnız bir ağaca benziyordu.

– Söylemeyecek misin, diye Aytek yeniden sordu. Asantay bu kez de cevap vermedi. O kendi başındaki kaşının üzerine kadar sarkıp düşmek üzere olan büyük şapkasını düzeltti. Önünde olan şeyleri görmeyip uzaklara bakan gözleri ile Aytek'e baktı ve arkadaşının omzundan tutarak, "Gel, yüzmeye gidelim," dedi. Aytek'in canı sıkılıp yüzü asıldı. Bir hayli zaman ağızlarını açmadan gittiler.

– Biliyor musun, dedi Asantay, birden konuşmaya başladı. Yarın ben Yanbek'lerle beraber Salamatın denilen bölgeye gideceğim.

– Neden, o hangi Yanbek'ti diye canlandı, Asantay'ın şimdiye kadar küskün olduğu arkadaşı.

– Boranbay'da ırgat olan Yanbek, ondan sonra....